

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 9/2006 vp

Lakialoite laiksi kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta sekä laiksi eduskunnan virkamiehistä annetun lain ja valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä huhtikuuta 2006 lähettäessään lakialoitteen (LA 28/2006 vp) valmis-televasti käsiteltäväksi ulkoasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kansanedustaja Timo Kalli
- valiokuntaneuvos Risto Eerola, eduskunta

- korkeakouluneuvos Juhani Hakkarainen, opetusministeriö
- pääjohtaja Raimo Väyrynen, Suomen Akatemia
- johtaja, professori Markku Kivinen, Aleksanteri-instituutti
- johtaja Tapani Vaahtoranta, Ulkopoliittinen instituutti
- puheenjohtaja Mikko Viitasalo, Paasikivi-Seura
- rehtori Markku Lukka, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto
- professori Ilkka Huovio
- professori Jussi Huttunen.

LAKIALOITE

Aloitteessa ehdotetaan säädettäväksi laki kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta. Se toimisi eduskunnan yhteydessä riippumattomana tutkimuslaitoksena, joka harjoittaisi kansainvälisiin poliittisiin tai taloudellisiin suhteisiin ja Euroopan unionin asioihin kohdistuvaa tutkimusta sekä te-

kisi niistä ajankohtaisia selvityksiä. Uuden tutkimuslaitoksen perustamisen vuoksi on tarpeen muuttaa myös eduskunnan virkamiehistä annettua lakia ja valtion maksuperustelakia. Aloite liittyy valtion vuoden 2007 talousarvioon, ja ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sivistysvaliokunta on käsitellyt asiaa omaa toimialaansa koskevilta osin.

Lakialoitteen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Tutkimuslaitoksen toimiala kattaisi laajasti kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin kysymykset tieteen aloilta. Tutkimuslaitos tulisi osaltaan jatkamaan Ulkopoliitiikan tutkimuksen säätöön ylläpitämisen Ulkopoliittisen instituutin toimintaa. Ehdotus pohjautuu siihen, että perustettava laitos sijoittuu yliopistoissa suoritettavan tutkimustoiminnan ja selvitysten välimaastoon. Suomessa on pitkään tarvittu vahvaa kansainvälisten suhteiden instituuttia, joka tekisi sekä alan tieteellistä tutkimusta että tuottaisi yhteiskunnallisessa päätöksenteossa tarvittavaa, tutkimukseen pohjautuvaa käytännöllistä analyysiä.

Valtion sektoritutkimusjärjestelmän rakenteellista ja toiminnallista kehittämistä tutkinut selvitysmies, professori Jussi Huttunen totesi selvityksessään (2004), että sektoritutkimuslaitosten voimavarat eivät tällä hetkellä vastaa yhteiskunnan ja eri hallinnonalojen tietotarpeita. Yhteiskunnan kehittämisen ja yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta voimavaroja on täysin riittämättömästi muun muassa kansainvälisten suhteiden, oikeuspolitiikan, politiikkatoimenpiteiden taloudellisuuden ja vaikuttavuuden, elinolojen ja hyvinvoinnin ja kuluttajatutkimuksen alueilla. Selvityksen mukaan sektoritutkimuksen käytössä olevia voimavaroja tulee lisätä rinnan yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa.

Selvityksessä todetaan edelleen, että valtion tutkimuslaitosten ensisijainen tehtävä on hankkia, tuottaa ja välittää tietoa yhteiskunnallisen päätöksenteon pohjaksi ja yhteiskunnan kehittämiseksi. Soveltavan tutkimuksen lisäksi tarvitaan strategista tutkimusta, jonka avulla pidetään yllä soveltavan tutkimuksen korkeaa tasoa, tunnistetaan tulevaisuuden ongelmia ja luodaan valmiuksia niiden ratkaisemiseksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että suurin osa uudesta tiedosta, jota tarvitaan suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseen, tuotetaan oman maamme rajojen ulkopuolella. Muualla tuotetun tiedon hankkiminen, arvioiminen ja välittäminen päättäjien, toimijoiden ja kansalaisten käyttöön sekä muualla kehitettyjen menetelmien soveltaminen suomalaisiin olosuhteisiin ovat tutkimuslaitosten tärkeimpiä tehtäviä.

Valiokunta korostaa sitä, että kyetäkseen tuottamaan päätöksentekoa hyödyttävää tietoa on uudessa tutkimuslaitoksessa asiantuntemuksen ja osaamisen korkea taso taattava. Laitoksen toiminnan on perustuttava kansainväliset mitat täyttävään tieteellisesti korkeatasoiseen tutkimukseen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että perusteluissa mainitut nopeastikin tuotetut selvitykset pohjautuvat tieteellisesti ja yhteiskunnallisesti kriittisen tarkastelun kestäväään tietoon. Tämän vuoksi lakialoitteen perusteluissa mainittu think tank -tyyppiseksi laitokseksi määrittely ei ole valiokunnan mielestä ongelmaton. Laitos voi luonnollisesti olla toimijana yhteiskunnallisen keskustelun virittäjänä ajankohtaisissa aiheissa tai laitoksessa tehdyn tutkimuksen perusteella.

Valiokunnalle on esitetty epäily, että uuden laitoksen toiminta leikkaa yliopistollisen tutkimuksen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tehtäviä. Valiokunta huomauttaa, että laitoksen on tarkoitus sijoittua yliopistoissa harjoitettavan perustutkimuksen ja poliittisen päätöksenteon välimaastoon. Valiokunta kuitenkin korostaa kiinteää yhteistyötä eri tutkimusta tekevien organisaatioiden, kuten yliopistojen ja tutkimuslaitosten, välillä. Yhteistyötä uuden Ulkopoliittisen instituutin ja tiedeyhteisön välillä on omiaan edesauttamaan se, että tutkimuslaitoksen toimintaa johtavan hallituksen jäsenistä yksi valitaan Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ehdotuksesta ja kaksi Suomen Akatemian ehdotuksesta. Myös ehdotettu tieteellinen neuvosto lisää osaltaan korkeatasoista kansainvälistä tieteellistä yhteyttä.

Lakialoitteen perustelujen mukaan laitos on eduskunnan yhteydessä toimiva riippumaton tutkimuslaitos. Laadukkaana tutkimuksen takaamiseksi laitoksen tulee olla myös poliittisesti riippumaton. Sen vuoksi toiminnan alusta lähtien tulee selvittää, miten autonominen asema ja liikkumavapaus säilytetään.

Sivistysvaliokunta ei ota tarkemmin kantaa ehdotettuihin säännöksiin laitoksen hallinnosta. Valiokunta esittää kuitenkin harkittavaksi, tulisiko neljäksi vuodeksi valittu neuvottelukunta valita vaalikausittain ottaen huomioon, että neuvottelukunnassa on myös kansanedustajajäseniä.

Lakialoitteen perusteluissa tutkimuksen määräraharpeeksi on arvioitu noin 3 miljoonaa euroa vuodessa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että uudelle Ulkopoliittiselle instituutille

myönnettävät määrärahat eivät vähennä tutkimukselle muutoin osoitettua rahoitusta vaan kyseessä on lisämääräraha, jolla osaltaan vahvistetaan Suomessa tehtävää tutkimusta.

Nykyinen Ulkopoliittinen instituutti pitää myös yllä julkista kirjastoa. Lakialoitteen perustelujen mukaan kirjaston siirtymisestä eduskunnan haltuun on tarkoitus tehdä erillinen sopimus. Sivistysvaliokunta esittää harkittavaksi, olisiko tarkoituksenmukaista siirtää kirjasto hallinnollisesti eduskunnan kirjaston osaksi.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 12 päivänä toukokuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kaarina Dromberg /kok
jäs. Hanna-Leena Hemming /kok
Tuomo Hänninen /kesk
Rauno Kettunen /kesk
Minna Lintonen /sd
Pehr Löfv /r
Kirsi Ojansuu /vihr

Seppo Särkiniemi /kesk
Marja Tiura /kok
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /kok
Unto Valpas /vas
vjäs. Lauri Oinonen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.